

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

90'LI YILLAR TÜRKİYESİ'NDE FEMİNİST YAYINCILIK: PAZARTESİ
DERGİSİ TANIKLIĞINA İLİŞKİN İÇERİK ANALİZİ*

Ceren AVCİL¹

Öz

Türkiye'de 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra kadın hareketi kurumsallaşma sürecine girmiştir. Farklı kurumlar ve yayınlar aracılığıyla hareketin görünürlüğü artmaya başlamıştır. Bu dönemde kadın hareketini görünür kılan en önemli hususlardan birisi, feminist alternatif yayın olma yolundaki olanakların da artmasıdır. Feminist medya organları ile farklı toplumsal kesimlerden kadınlar arasında iletişimi geliştirmenin ve özellikle kadın hareketine dair deneyimlerin yazıya dökülmesinin önü açılmıştır. Pazartesi dergisi de askeri darbe sonrasında kadın hareketinin işlevselliğini artıran feminist bir yayın olarak ortaya çıkmıştır. 1995-2005 yılları arasında diğer dergilere nazaran daha uzun bir yayın hayatı olan Pazartesi Dergisi, kadın bedeni, kadın cinayetleri, taciz, kadın dayanışma vb. konular üzerine yayınlar yapmıştır.

Bu çalışmada, Pazartesi dergisinin yayın hayatında olduğu 1995-2005 yılları arasında basılan 15 sayısına odaklanılmaktadır. Bu sayılarda kadın ve kadın sorunlarının ele alınma biçimi, dergi gündemi, kadının toplumsal ve siyasal konumu, Türkiye'deki gelişmeler gibi konulara bakış açısı incelenmiştir. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada toplamda 106 sayı olarak yayınlanan derginin 15 sayısı birincil kaynak olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pazartesi Dergisi, feminist yayıncılık, kadın hareketi, Türkiye.

JEL Kodları: Z12, Z19.

Başvuru: 18.08.2023 **Kabul:** 10.10.2023

* Bu makale, 5-6 Temmuz 2023 tarihleri arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı'nda özet olarak sunulan tebliğin gözden geçirilmiş tam metnidir.

¹ Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, cavcil@agri.edu.tr, Ağrı, Türkiye, ORCID No: 0000-0002-6301-515X.

FEMINIST PUBLISHING IN 90'S TURKEY: A CONTENT ANALYSIS OF PAZARTESİ MAGAZINE AS A WITNESS²

Abstract

After the military coup of September 12, 1980, in Turkey, the women's movement entered the process of institutionalization. Visibility of the movement began to increase through different institutions and publications. One of the most important issues that made the women's movement visible in this period is the increase in opportunities to become a feminist alternative publication. It paved the way for improving communication between feminist media organs and women from different social segments, and especially for writing down the experiences of the women's movement. Pazartesi magazine emerged as a feminist publication that increased the functionality of the women's movement after the military coup. Pazartesi Magazine, which had a longer publication life compared to other magazines between 1995 and 2005, focused on subjects such as women's bodies, femicide, harassment, women's solidarity, etc.

In this study, the 15 issues that were published between 1995-2005 when the Pazartesi magazine was in publication were focused on. In these issues, the way women and women's issues are handled, the journal's agenda, women's social and political position, and their perspective on issues such as developments in Turkey are examined. In the study, in which the content analysis method was used, 15 issues of the journal, which was published as 106 issues in total, were used as the primary source.

Keywords: *Pazartesi Magazine, feminist publishing, women's movement, Türkiye.*

JEL Codes: *Z12, Z19.*

“Bu çalışma Araştırma ve Yayın Etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.”

1. GİRİŞ

Tarih, kadınların içinde buldukları konumu değiştirme mücadeleleri ile doludur. Kadınların sorguladıkları ögeler, kadın-erkek eşitsizliğini derinleştiren ögelerdir ve bu eşitliğin sağlanmasını engelleyen temel unsurlar olarak derinlere kök salmış durumdadırlar. Kadın ve kadın sorunlarına yönelik mücadele elbette bu eşitsiz ve hiyerarşik yapının ortadan kaldırılması ile birlikte aynı zamanda bu sorunlara yol açan etmenlere karşı çeşitli mücadele, strateji, politika ve önerilerini de kapsamaktadır.

Medya, toplumda olup bitenlerin gün ışına çıkması, toplumun bilgilendirilmesi işlevini görmeyen yanında aynı zamanda toplumsal hareketlerin yaygınlık kazanması, tanınırlığının artması noktalarında da önemli işlevlere sahiptir. Geleneksel medya,

² The Extended English Summary is located the end of the Article

kullandığı organlar aracılığıyla iletişimi tek yönlü olarak veren ve sonuçlarını da ölçemeyen bir yapı içinde varlığını sürdürmektedir (Dalaman, 2022: 41). Kadın hareketinin tarihine bakıldığında, medyadaki varlığı ve görünürlüğü doğrusal bir çizgi izlememiştir. Ana akım medyanın kadın hareketine bakış açısı ve ele alış biçimi yeterli veya sorunsuz olsaydı feminist medyanın ortaya çıkışı da mümkün olmayabilecekti. Bu doğrultuda kadın hareketinin tarihi yazılı ve görsel medyadaki varlığı, harekete dinamik katan önemli bir unsurdur. Kadın sorunlarının medyada yer alma biçimi, soruna yaklaşım tarzı hakkında dikkate değer ipuçları vermektedir. Bu noktada, “kadının temsili ve toplumsal örüntülerin oluşmasında önemli bir konum teşkil eden medyanın, feminist anlayışın tersine işleyen bu düzenden beslenmesi ve bu yapıyı koruma çabaları, eylem/hareket temelli bir aktivist ruhun doğmasına neden olmuştur” (İlhan, 2014: 3). Dolayısıyla feminist medya kavramı, kadın sorunlarının ana akım medyada ele alınış biçimine karşı kadınların sesini, sorunlarını, direnme ve hak arama biçim ve söylemlerini görünür kılan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elbette kadın hareketinin devinimsel bir biçimde gelişerek günümüze gelmesi, kadınların basında, yazılı organlarda, dergi ve kitaplarda, gazetelerde görünür olmasını da mümkün kılmıştır. Özellikle “1970’lerin ikinci yarısından itibaren feminist politika kavrayışının medya çalışmalarını temellendirmesi gereği üzerinde duran akademik çevrelerce benimsenmiş, ticari medya ve onun ürünlerini mücadele alanı olarak belirleyen feminist aktivizme paralel olarak araştırmacılar da mevcut kültürel hegemonyaya karşı bir direnme biçimi/biçimleri oluşturma girişiminin bir parçası olarak, farklı kadınlık tahayyüllerinin yayın yoluyla dolaşabilmesine imkân tanıyan alternatif medya ürünlerinin ve bu ürünleri ortaya koyan örgütlenme biçimlerinin tanınmasını akademik/politik bir hedef olarak tayin etmişlerdir” (Feminist Alternatif Medya, 2023).

Kadın ve kadın sorunlarının yazılı ve görsel medyada kendini var etmesi çok da kolay olmamıştır. Özellikle ana akım medyada kadının temsil biçimine karşı güçlü bir duruş sergileme, ayrı bir mücadele konusu olmuştur. Kadının geleneksel toplumsal cinsiyet örüntülerine feminist bir bakış açısı ile eleştiri getirebilme araçlarından biri haline gelen feminist yayıncılık, harekete görünürlük kazandırdığı gibi dinamizm de katmıştır. Bu minvalde kadın sorunlarına yönelik farklı görüş, ideoloji, düşünce, etnik kökene sahip kadınlar feminist yayıncılık etrafında çok sesliliklerini dile getirmeye başlamışlardır.

1.1. Feminist Yayıncılık Tarihi

Feminist medya neden ve nasıl ortaya çıkmıştır? Kuşkusuz bu soruların cevapları, kadın hareketinin şekillendiği dönemler ve günümüze değin geçirmiş olduğu değişim ve dönüşümlerde yatmaktadır. Kitle iletişim araçlarının Sanayi Devrimi ile birlikte yaygınlaşması, yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal alanda sıklıkla kullanılmasını sağlamış ve bu durum güç ve iktidar temelinde şekillenen medyaya alternatif olacak şekilde yeni bir medya ortaya çıkarmıştır (İnceoğlu ve Çoban, 2015: 19). Alternatif medya, en genel haliyle “küçük azınlıkların görüşlerini yayan medya olarak ya da yaygın olarak bilinen ve tüketilen medyanın karşısında olan, ona

alternatif üretim yapan medya” şeklinde tanımlanabilir (Aydoğan ve Kırık, 2012: 63). Bu doğrultuda alternatif medya, ana akım medyanın patriarkal, sermaye taraftarı, siyasi güçlerden gücünü alan ve sözcülüğünü üstlenen, hegemonik karakterine karşı bir alternatif medya yapısı oluşturmuştur (Demirtaş ve Aktekin, 2020: 248).

Alternatif medyanın tarihçesine bakıldığında son otuz yıla dayanan bir geçmişi bulunmaktadır (Gibbs ve Hamilton, 2001: 117) ve büyük ölçüde ihmal edilmiş bir araştırma alanı gibi görünmektedir (Fuchs, 2010: 174). Alternatif medya esasında ana akım medyanın dışında kalan unsurları içermesi bakımından kapsayıcı olma niteliği taşımaktadır. Dahası, alternatif medya ile toplumsal talep, istek ve şikâyetlerin farklı kanal ve mecralarda dillendirilmesi ve görünür kılınmasına imkân sağlanmaktadır. Bu noktada alternatif medya, özellikle muhalif seslerin örgütlülük çerçevesinde iktidara ve neticede de ana akım medyaya karşı bir duruş sergilemesi işlevi görmektedir. Dolayısıyla “nasıl ki yaygın medya egemen söylemin ve hiyerarşik toplumsal ilişkilerin yeniden üretildiği bir iş olarak küresel kapitalizmin kendini var ettiği bir alan ise; alternatif medya da daha adil, daha eşit daha özgür, daha demokratik bir dünyanın mümkün olduğunu kanıtlayan, kolektif kültür düzlemidir. Bu bağlamda alternatif medyanın, bir anlamda toplumun “öteki”lerinin temsilcisi olduğu söylenebilir” (Altıntaş, 2017: 57-58). Bu bağlamda alternatif medya, farklı din, ırk, etnik kökenden gelen bireylere de alan açması bakımından önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Atton (2002: 11)’nin ifadesiyle bu aynı zamanda çalışan insanların, cinsel azınlıkların, sendikaların, protesto gruplarının -elit mal sahipleri, yöneticiler ve kıdemli profesyonel gruplar ile ilişkileri açısından düşük statüde olan kişilerin- kendi haberlerini yapabilecekleri, bu tür erişimi teşvik edecek ve normalleştirecek medyanın geliştirilmesi anlamına gelmektedir.

Kadınlar yukarıda bahsedilen grubun içerisinde oldukça geniş yer kaplayan bir kitledir. Kadınların yüzyıllardan gelen ezilmişliği, sömürülmüşlüğü, ikincil konumda olma konumu ana akım medyada pekiştirilen bir biçimde ortaya konmaktadır. Nitekim kadın temsili ana akım medyada sorunlu bir alan niteliği teşkil etmektedir (İlhan, 2014: 3). Medyanın kadına yönelik ideal bir kimlik yaratma çabası, kadın sorunlarının kök nedenlerine inme çabasını da boşa çıkarır niteliktedir. Kadınlar medyada “fedakâr anne” ve “sadık, iyi eş” kalıplarıyla daha çok erkek egemen söylemler çerçevesinde şekillenen cinsel kimlikleri ile görünür kılınmaktadır (Saktanber, 2015: 189). Özellikle kadın hareketinin kitle iletişim araçları ile entegre olmasına paralel olarak kadınlar bu temsil biçimine karşı çıkarak kendi kimlik ve aidiyetleri ile medyada temsil edilme çabasına girmişlerdir. Feminist medya bu noktada kadınlar için önemli bir çıkış noktası olmuştur. Liberal demokrasinin temel ilkeleri arasında yer alan eşit yurttaşlık söylemi, kadınların klasik medya temsillerindeki biçimi ile örtüşmemektedir. Oysaki;

“Kadın kurtuluş hareketinin toplumsal mücadelesi aynı zamanda bir demokrasi mücadelesi olmuştur. Demokrasi ise tam ve özgür bir iletişim ortamını gerektirir. Kişilerin kendilerini özgürce ifade edebilecekleri ve iddialarını diğer insanların tartışmasına sunabilecekleri açık bir forum, demokratik iletişimin özünü oluşturur.

Günümüz toplumlarında kitle iletişim araçlarının üzerine düşen, özgür ve gerçek demokrasinin oluşumuna katkıda bulunacak olanakların yaratılmasını sağlamaktır. Ancak kitle iletişim tarihi, bu araçlar aracılığıyla belirli kesim ve gruplar adına tanımlar yapıldığını, buna karşılık grupların kendilerini ifade etmeleri için çekinceli kaldıklarını ortaya koymaktadır. Bu gruplardan birini de kadınlar oluşturur. Kitle iletişim araçları bu nedenle kadın çalışmalarının ve kadın kurtuluş hareketinin toplumsal eleştirilerinin temelinde yer alan kurumlardan biri olmuştur. Bu bir iktidar eleştirisinin parçasıdır. Kitle iletişim araçları kadın ve kadınlık hakkında yarattığı imgelerle kadın kimliğinin tanımlanmasında geleneksel öğelerin altını çizirken, aynı zamanda bu araçların kamusal alanın özünde yer almaları, geleneksel olarak özel alan içine hapsedilmiş olan kadın sözünün bu alanda değerli görülmemesine neden olmuştur. Kutsal ev kadını, anne, sadık eş, evin koruyucu ve kollayıcısı ve bir tüketici gibi imgeler bir yandan kadınlara atfedilen statüleri korumaya yönelirken bir yandan kadınlar kendi kimliklerini temsil etmeyen bu imgelerle mücadele etmeye başlamıştır. Feminizm cinsiyetçi imgelerin kadınlar aleyhine nasıl üretildiğini sorgularken iletişim araçlarının eleştirisini aynı zamanda kadınların bir kimliklerinin güçlendirilmesine dönüştürmüştür” (Timisi, 1997: 1).

Ayrıca, yayıncılık alanında yaşanan dönüşüm ile medyadaki sermaye sahipliği değişmiş, devlet-sermaye-toplum-medya ilişkileri de yeniden düzenlenmiştir (Koçak, 2021: 121). Dolayısıyla feminist yayıncılık, kadının geleneksel toplumsal cinsiyet bakış açısından sıyrılarak farklılıkları temelinde kadın birlikteliğini sağlamaya yönelik bilinçlilik ve duyarlılığı oluşturmayı gündeme getirmiştir.

İkinci dalga feminist hareket ile feminist yayıncılık Türkiye’de de gelişme göstermeye başlamıştır. Temelde kadınlar arasında iletişimi sağlama ve bilinç uyandırma ihtiyacından doğan feminist yayıncılık, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından kadınların evlerde küçük gruplar halinde yaptıkları bilinç yükseltme toplantılarında görünür olmaya başlamıştır. Söz konusu toplantılarda yapılan tartışma ve ortaya çıkan sonuçların diğer kadınlarla paylaşılması amacıyla yönelik olarak feminist kadınlar, kendi yayınlarını yaratma sürecine girmişler ve bunun için de dergicilik alanını tercih etmişlerdir. Burada feminist kadınlar arasında feminist yayıncılık ile yukarıda bahse geçtiği üzere ana akım medyada kadının ve kadın hareketinin temsiline duydukları tepkiyi ve kendilerini doğrudan ifade etmeyi amaçlamaktaydılar (Güzelcan Şenol, 2010: 108-109).

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de feminist yayıncılığın bağımsız feminist eleştiriye paralel olarak şekillenen bir tarihi vardır. Feminist sözün görünür olduğu bu tarih iki geniş parçada ele alınabilir: Osmanlı modernleşmesi ve bu dönemde çıkarılan bazı kadın dergileri ve 1980 sonrası Türkiye’si (Feminist Yayıncılık, 2023). Türkiye’de feminist yayıncılık tarihine bakıldığında ilk nüvelerinin Osmanlı döneminde görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu bağlamda 1868 yılında yayınlanmaya başlayan “Terakki” gazetesinin kadın haklarından söz eden ilk gazete olduğu görülmektedir.

“Şüküfezâr” ise Osmanlı basın tarihinde kadınlar tarafından çıkarılan ilk dergi olma özelliğini taşımaktadır. 1913-1921 arasında çıkarılan “Kadınlar Dünyası” adlı dergi ile feminist fikirlere yer verilmiş ve kadının toplumsal hayattaki yeri tartışmaya açılmıştır (Dalaman, 2021: 16-17). Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise kadınların siyasi ve medeni haklarının elde edilmesine yönelik çabaların ön planda olduğu görülmektedir. Bu minvalde 1923 yılında Nezihe Muhiddin tarafından kurulan Kadınlar Halk Fırkası kurulmuş olsa da dönemin siyasi parti kanunu gerekçe gösterilmiş ve onaylanmamıştır. Sonrasında Türk Kadınlar Birliği içerisinde örgütlenen hareket, Kadın Yolu-Türk Kadın Yolu (1925-1927) dergisini çıkarırlar. 1935 yılında Türk Kadınlar Birliği 1935 yılındaki yönetimi tarafından görevlerini tamamladığını iddia ederek kendini feshetmiştir. Tekrar 1949 yılında kurulduğunda ise Kadın Gazetesi’ni çıkarmışlardır (Çakır, 2023: 10).

1920’ler ile 1960’lara kadar geçen süreç kadın hareketlerinin birinci dalga ile ikinci dalga arasındaki geçiş dönemi şeklinde tanımlanmaktadır. Türk Kadınlar Birliği’nin kapandığı 1935’ten sonrası geçiş döneminin başlangıcıdır. Çünkü 1935’e kadar özellikle siyasal haklar konusunda pek çok çalışma yapılmıştır. Bu dönemde yayınlanan dergilerin bazıları şu şekildedir: El Emekleri (1932), Cumhuriyet Kadını (1934), Salon (1934), Moda Albümü (1936), Eviş (1937), Kadınlar Âlemi (1940), Asrın Kadını (1944), Hanımeli (1948), Resimli Hayat (1952), Evim (1955), Kadın Sesi (1957) Sim (1958), Aile (1960), Moda (1962), Anne (1963), Yuva (1963), Ana (1964), Elişleri (1964), Ayşe (1969), Feminist (1987), Kadınların Kurtuluşu (1988), Sosyalist Feminist Kaktüs (1988) ve Kadın Bülteni (1988) (Dalaman, 2020: 105108Üç veya daha fazla yazarlı (Taş vd., 2016a: 58).

1.2. Türkiye’de 90’lı Yıllar Kadın Hareketi ve Feminist Medya

“1990’lar Türkiye’deki 1960, 1971 ve 1980 askeri darbelerinin siyasetteki yıkıcı etkilerinin sarılmaya başlandığı, demokratik kurumlaşmanın arttığı, sivil toplumun geliştiği, feminist kurumsallaşma dönemi olarak da tarihe geçer” (Çakır, 2023: 11). Bu dönem, üçüncü dalga feminist hareket dönemi ile birlikte eş zamanlı olarak yaşanmıştır. Üçüncü dalga feminist hareketin çıkış noktası, ikinci dalga feminist hareketin kadınları tek bir kategori olarak ele aldığı eleştirisine dayanmaktadır (Avcil, 2021: 189). Üçüncü dalga feminist hareket, temelde birinci ve ikinci dalga feminist hareketin eşitlik ve farklılık söylemlerinin teori ve uygulamada hayat bulmadığı ve kadınların kendi içindeki farklılıkları görmezden geldiği iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Nitekim özel alan-kamusal alan ayrımı çerçevesinde kadının özel alana hapsedilmesine dayanan geleneksel söylem, Türkiye’de 1980-1990’lı yıllar arasında sorgulanmaya başlamış, “bilinç yükseltme”, “güçlenme” ve “duyarlılık yaratma” temel gündem haline gelmiştir (Timisi ve Ağduk Gevrek, 2016: 14-15).

1980’li yıllarda kadına yönelik şiddet başta olmak üzere toplumsal cinsiyet ilişkileri temelinden kaynaklanan her türlü eşitsizlik kampanya, gösteri ve yürüyüşlerle kamuoyunun gündemine taşınmıştır. 1980 sonrasında kadın hareketinin içinde yer alan kadınlar, odaklandıkları sorunları daha geniş platformlarda tartışma ve kadın politikasının temellerini atma girişimlerini 1990’lı yıllarda da sürdürmüşlerdir

(Güzelcan Şenol, 2010: 68). Hareketin ulusal ve uluslararası alana taşınması ve görünür olmasına yönelik çeşitli düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Devlet Bakanlığı'na bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün kurulması, devletin kadın sorununun varlığını kabul ettiği ve bu sorunun çözümüne yönelik olarak ulusal ve uluslararası platformlarda çözülmesi hususunda gönüllü olduğu söylenebilir (Kardam ve Ecevit, 2016: 91). Ayrıca, bu dönemde kadınların yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik farklı projelerin hayata geçirmeye başladığı görülmektedir (Kümbetoğlu, 2016: 159).

90'lı yıllar Türkiye'sinde kadın hareketinin öne çıkan özelliklerinden birisi, kurumsallaşma sürecine hizmet eden birtakım kurum ve kuruluşların ortaya çıkmasıdır. Örgütlenme, demokrasinin de bir koşulu olarak kadın hareketi mücadelesinde önemli bir başvuru aracı olmuştur (Acuner, 2016: 125). Farklı görüş ve kimliklerden kadınların bir araya gelerek örgütlenmelerine, deneyimlerini çok seslilik çerçevesinde paylaşmalarına zemin hazırlayan dernek, vakıf, platform, yayıncı gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Ankara Kadın Dayanışma Vakfı, KA-MER, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, KA-DER kurulmuş, Roza, Jujin ve Jin-u Jiyan adlı dergiler yayın hayatına başlamıştır (Çakır, 2023: 11-12). Söz konusu dönemde alternatif medya birçok kayda değer argüman üretmiştir. "Feminist", "Sosyalist Feminist Kaktüs", "Mavi Çorap", "Eksik Etek", "Rosa" ve "Pazartesi" bunların başında gelen dergilerdir. 2000'li yıllarda ise, "Amargi Feminist Dergisi" ve "Uçan Süpürge Kadın Haber Sitesi" gibi internet siteleri de yayın hayatlarını başarıyla sürdürmüşlerdir (Altıntaş, 2017: 75).

Görüldüğü üzere bu dönemde kurumsallaşmanın önünü açan sivil toplum kuruluşları, yayıncı vb. farklı temaları (şiddet, ayrımcılık vb.) işlemek üzere örgütlenmişlerdir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1990 yılında kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla feministler tarafından kurulmuştur. Vakıfta, erkek şiddetine karşı mücadele feminist yöntemlere dayalı olarak yürütülmekte ve kadınların özgür ve eşit koşullarda yaşadığı, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve erkek şiddetinden uzakta bir yaşam kurabilmeleri hedeflenmektedir (Morçatı, 2023). KA-MER, 1997'de kurulmuş ve "şiddet ile baş etmeye, topluma etkin katılım sağlamaya başlamış güçlü kadınların sayısının çoğaldığı bir toplum için; cinsiyetçi değerlerin biçimlendirdiği kültür ve geleneklerin kadın ve çocuklara zarar veren uygulamalarını tespit etmek, alternatiflerini geliştirmek ve uygulanabilir olmalarını sağlamak" şeklinde misyon belirlemiştir (KAMER, 2023). Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, "Kadınların geçmişini iyi tanımak, bu bilgileri araştırmacılara derli toplu bir şekilde sunmak ve bugünün yazılı belgelerini gelecek nesiller için saklamak" amacıyla 1990 yılında kurulmuştur (Kadın Eserleri, 2023). KA-DER, 1997 yılında kurulmuştur. Temel hedefi daha fazla kadının siyasal hayatta yer almasını sağlamak olan KA-DER tüzüğünde destekleyeceği kadınlarda olması gereken özellikleri şöyle sıralamaktadır (Bora, 2016: 114-116):

- *Kadınlık durumunun bilincinde olmak*
- *Kadınlara yönelik ayrımcılığı sonlandıracak adımları atmaya kararlı olmak*

- *Laik Cumhuriyetin eksiksiz bir demokrasi olması için çalışmak*
- *Her türlü fanatizme, yobazlığa, ırkçılığa, toplumsal kirliliğe, şiddete, savaşa karşı olmak, çevre bilincine sahip çıkmak*
- *Siyasete kişisel çıkarlar için değil, kadınların ve halkın gerçek temsilcisi olmak için girmeyi istemek*
- *Dürüst, ilkeli, cesur ama yumuşak üslupta olmak.*

90'lı yıllarda tematik bazlı kampanyaların düzenlendiğine şahit olunmaktadır. Kadına yönelik şiddet ile mücadelede “Dayağa Hayır!” kampanyası ile başlayan mücadele, dönem boyunca kesintisiz bir biçimde devam etmiştir. Kadınlar, kadına yönelik şiddet konusunu kendi gündemlerinde tuttıkları gibi bunu ülke gündemine de koymuş ve “süreklilik” çerçevesinde kurumsallaşmanın ilk adımını atmış olmaktadır (Işık, 2016: 47).

Bu dönemde kadın hareketine dinamizm katan bir diğer gelişme, feminist yayıncılık faaliyetlerinin hem nitel hem de nicel olarak artış göstermesidir. Kadının medyadaki temsil biçimi, “toplumsal cinsiyet”, “ataerkil toplum yapısı”, “özel-kamusal alan ayrımının politik yanı” ve “iktidar” kavramlarını gündemde tutan ikinci dalga kadın hareketi tarafından eleştirilmiş ve medya önemli bir mücadele aracı olarak görülmüştür. “Feminist Medya Çalışmaları” olarak adlandırılan alan, özellikle 1980’li yıllardan itibaren medyada kadın temsili, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin medya aracılığıyla yeniden üretimi, medyanın feminist bir bakış açısı çerçevesinde analiz edilmesine ve kadınların medyayı kullanabilme imkânlarına odaklanan bir alan olarak ortaya çıkmıştır (Güzelcan Şenol, 2010: 101). Bu dönem boyunca kadınların sesi özel alandan taşarak kamusal alana taşınmış, ev içi olarak görülen sorunlar, artık toplumsal nitelik kazanarak görünürlük kazanmıştır. Bu minvalde, feminist ekseninde yayın yapan organlar da eleştirel bakış açısıyla konuları gündeme getirmeye başlamışlardır.

1.3. Pazartesi Dergisi

1990’lı yıllar Türkiye’de politik nitelikli feminist yayıncılık hareketinin de ivme kazandığı bir döneme tekabül etmektedir. Pazartesi dergisi, 90’lı yıllar Türkiye’inde kadınlara yönelik medyanın eleştirel bir bakış açısını net ortaya koyan bir yayın organı olarak karşımıza çıkmaktadır. Pazartesi dergisi, 1995 yılında, Kadın Kültür ve İletişim Vakfı’nın yayın organı olarak yayın hayatına başlamış olup ulusal yaygın medyada kadınların sadece kurban veya mağdur şeklinde gösterilmesine tepkisel bir bakış açısıyla farklı bir habercilik anlayışı ortaya koymuştur (İlhan, 2014: 7). Nitekim derginin 8 Mart 1995 tarihinde basılan ilk özel sayısında amaçlarına yönelik şu ifadeler kullanılmıştır (Pazartesi Dergisi, 8 Mart Özel Sayısı, 1995):

Pazartesi, tartışmalar, gülmeler, didişmeler, zaman zaman da küsmelerle ama çoğunlukla hoşnut geçen günlerin sonunda ortaya çıktı. Patronumuz ya da herhangi bir yöneticimiz yok; işleri ve sorumlulukları paylaşıyoruz. Kırmaktan, kızdırmaktan korktuğumuz kimse de yok, tek kuralımız ise kadınlardan yana olan her şeyi destekleyip, zararına olan her şeyin karşısında

olmak. Gönlümüzde, kadınları ilgilendiren haberleri en doğru yansıtan, öfkemizi, sevincimizi, isyanımızı, üzüntümüzü, heyecanımızı paylaşacağımız bir dergi yatıyor. Bize ait, çekinmeden, ürkmeden, aktarıp tartışmak istiyoruz...

Pazartesi dergisinin Nisan 1995 yılında yayınlanan ilk sayısında derginin isminin tarihçesine ilişkin kısa bir anekdota yer verilmiştir (Pazartesi Dergisi Sayı 1, Nisan 1995):

İstanbul'da yaklaşık yüz yıl önce (19 Ağustos 1311/26 Cemaziyelevvel 1326 yani 1 Eylül 1895/25 Haziran 1908 tarihleri arasında), "Hanımlara Mahsus Gazete" adıyla bir kadın gazetesi yayımlanmıştı. İmtiyaz sahibi İbnülhakkı Mehmet Tahir'di. Müdüreliliğini ise Mehmed Tahir'in eşi Fatma Şadiye Hanım yapmıştı. Gazete, 1. sayıdan 150. sayıya dek haftada iki kez, 150. sayıdan 612. sayıya kadar da haftalık olarak yayımlandı... İstanbul kütüphanelerinde bulunabilen sayılarının mevcudu 612 diyorlar. Biz önce adını sevdik. Sırtımıza yükleyip bugünün Pazartesisine taşıdık. Dergi kapağımızda Pazartesi'nin üzerindeki "Kadınlara Mahsus Gazete"nin ilham kaynağı oldu.

Pazartesi dergisi, feminist yayıncılık döneminde neredeyse en uzun yayın dönemine sahip olan bir dergi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1995 yılında yayın hayatına başlayan dergi, 2005 yılına kadar yayımlanmaya devam etmiştir. Dergi belli aralıklarda toplamda 106 sayı olarak yayımlanmıştır. Derginin yayın işleri için 1997 yılına kadar İstanbul Taksim'de bir daire kiralanmış, 1997 yılında ise Frauenanstiftung (kısa adı FAS)'dan elde edilen kaynak ile Beyoğlu'nda beş katlı ahşap bir bina satın alınmıştır. Pazartesi Lokali de bu binanın alt katında dergi okurları ile iletişim kurmak, çeşitli etkinlikler, toplantılar düzenlemek ve dergiye ek gelir sağlamak düşüncesiyle açılmıştır. Dergi, tanıtım ve duyuru faaliyetlerini yaygınlaştırmak amacıyla ilk sayısında önce özel tanıtım sayısı çıkarmış ve 8 Mart 1995 yılında çıkardığı 25 bin adet basılan özel sayı, sokaklarda elden dağıtılmış ve diğer illere de kargo ile gönderilmiştir (Atakul, 2002: 59-60).

Pazartesi dergisinin ortaya çıkış amacına bakıldığında, "derginin kadın hareketinin içinde bulunduğu durgunluğu ve medyada yaşanan tekelleşmenin kadınlar açısından yarattığı olumsuz etkiyi kırabilmek" (Güzelcan Şenol, 2010: 125) olduğu görülmektedir. 1980'ler döneminde kadın hareketinin içinde bulunduğu dağınıklık ve siyasi atmosferin yaratmış olduğu içe kapanma durumu, 1990'lar ile birlikte yavaş yavaş değişmeye başlamış ve başta kadın hareketi olmak üzere toplumsal hareketlerin canlılık kazandığı bir döneme girilmiştir.

Derginin yazarı olan Filiz Koçali (2016: 81) ise derginin temel amacına yönelik olarak şu ifadeleri dile getirmiştir:

(...) *Pazartesi*, gerisinde bir politika anlayışını ve yayın politikasını barındırmakla birlikte, dergi sayfalarında tanımlanmış bir politikası olan ve kadınları bu politikaya davet eden bir dergi değil. Genel olarak feminizmi yaygınlaştırmayı, daha geniş bir kadın kitlesini “kışkırtmayı” hedefleyen bir dergi.

Koçali'nin ifadesinden anlaşılacağı üzere *Pazartesi* dergisi, önceki dergilerin hedef kitlelerinin kapsamından farklı bir biçimde daha geniş kitlelere seslenmeyi ve bu şekilde feminizmin kapsamlı hedef kitleler arasında yaygınlaşmasını amaçlamaktadır.

Gülnur Savran, *Pazartesi* dergisinin eski yayın kurulu üyesi, derginin 36. sayısında Türkiye’de 1980 dönemi sonrasındaki feminist hareketi üç aşamada değerlendirmiştir (Koçali, 2016:74):

80’lerin ilk yarısında, önce iç tartışmalarla, sonra Somut dergisi sayfalarında, daha sonraları da Kadın Çevresi gibi yapılar içinde yaşanmış bir ideolojik birikim oluşturma, mayalanma dönemi. 1987’de Dayağa karşı Dayanışma Kampanyası ile başlayan ve yaklaşık 90’ların başına kadar süren bir kampanyalar ve hareketlilik dönemi ve 90’ların başından bu yana bir kurumsallaşma ve proje feminizmi dönemi.

Pazartesi dergisi, Savran’ın ifade ettiği biçimde 90’lı yılların kadın hareketi içerisinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Türkiye’de özellikle Refah Partisi’nin oy artışı ile birlikte siyasal İslam’da yükseliş ve buna karşılık feminist kadınlarda bir hareketlilik söz konusudur. Medya ise bağımsız niteliğin kaybetmiştir (Koçali, 2016:74):

Peki, *Pazartesi* dergisini diğer dergilerden ayıran önemli unsur nedir ve temel hedef kitlesini kimler oluşturmaktadır? “*Pazartesi* dergisinin hedef kitlesini kentli, çalışan, çeşitli sınıflardan, kesimlerden ve yaş gruplarından, sokağa çıkmış ya da çıkabilecek kadınlar oluşturmaktadır. Yani hem feminist bilince sahip hem de bu bilince sahip olma potansiyeli taşıyan kadınlara yönelik olarak hazırlanan *Pazartesi* dergisinin yayın politikası ve içeriği de buna göre belirlenmiştir” (Güzelcan Şenol, 2010: 129). Bu bakış açısıyla dergi” feminist ve popüler” (Koçali, 2016:76) olma ilkeleri üzerine kurulmuştur.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, 90’lar Türkiye’inde feminist yayın olan ve 1995-2005 yılları arasında yayın hayatını sürdüren *Pazartesi* dergisi üzerinden içerik analizi yapılmıştır.

“İçerik çözümlemesi olarak da adlandırılan içerik analizi, ele alınan herhangi bir kaydedilmiş iletişim biçiminin içeriğine odaklanmaktadır. Söz konusu kaydedilmiş iletişim biçimi, kitap, dergi gibi her türlü yazılı metin ya da yazıyla aktarılmış her türlü sözel anlatım olabileceği gibi televizyon programları, reklamlar gibi görsel öğeler de olabilir. İçerik analizi, tanıklık, mevzuat, kamu belgeleri, vaka çalışmaları,

raporlar, anket ve görüşme sorularının cevapları, haber bültenleri, Web sayfaları, reklam panoları, posterler, grafiti, radyo programları, kataloglar, fotoğraflar, çizimler, videolar, filmler, müzikler, gazeteler, kitaplar, dergi makaleleri, dini metinler, ders kitapları, nutuklar, romanlar ve mektuplar gibi birçok iletişim biçimini analiz etmek için kullanılabilir” (Sallan Gül ve Kahya Nizam, 2021: 182). İçerik analizi yöntemi ile veriler içerisinde yer alabilecek gerçekleri ortaya koymak ve bu minvalde birbirine benzeyen kavram ve temaları bir araya getirerek oyuncuya yeniden yorumlayarak sunmak amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242).

Çalışmada, Pazartesi dergisinin 1995-2005 yılları arasında yayınlanmış olan 15 sayısı örneklem rastgele olarak seçilmiştir. İçerik analizinde araştırma malzemesinin tamamına erişilememesi veya malzemesinin sayıca çok fazla olması durumunda içerik analizi yapılacak olan çalışmadan bir örneklemin seçilmesi gerekir (Demirci ve Köseli, 2017: 356). Dolayısıyla Pazartesi dergisinin toplam 106 sayısından örneklem olarak 15 tane seçilmiştir. Derginin geneline bakıldığında kadına dair neredeyse tüm konuların kapsandığı görülmektedir. Kadının siyasal hayata katılımı ve konumu, şiddet, taciz, töre cinayetleri, ekonomi vb. alanlarda derginin eleştirel bir bakış açısı sergilediğine şahit olunmaktadır.

Çalışmada derginin yayın dönemlerinde çıkan sayılar üç temel döneme ayrılmıştır: 1995-1997 dönemi, 1998-2000 dönemi ve 2001-2005 dönemi. Dönemselleştirmenin temel amacı, dönemler itibarıyla derginin içeriği ve Türkiye'nin gündeminde yer alan haber, konu ve olayların akışıdır. Dönemler itibarıyla kadın ve kadın sorununun ele alınış biçiminin devinimsel biçimde değişiklik göstermesi de derginin konulara yaklaşımını etkilemiştir. Bu minvalde “Pazartesi dergisinin kadın sorunlarını, her tür ideolojik angajman ve çatışmanın ötesinde bir sorun olarak görmesi ve bunu ana uğraşısı haline getirmesi feminist kadın hareketinin dönüşümünü gösteren önemli bir göstergedir” (Çaha, 2017: 266). Derginin kadın sorununu siyaset üstü bir alan olarak görmesi, görünmezlik sorunu yaşayan kadın sorununu da aşikâr ve görünür kılınmasına yardımcı olmuştur.

3. BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular üç başlık altında ele alınmıştır.

3.1. 1995-1997 Döneminde Dergide Ele Alınan Konular

Dergi 1995-1997 yılları arasında 33 sayı olarak yayınlanmıştır. Bu bölümde derginin 1995-1997 yılları arasında yayınlanan 5 sayısına yer verilmiştir.

Nisan 1995 yılında yayınlanan 1. sayısına bakıldığında kadınlara ilişkin farklı haberlerin yer aldığı görülmektedir. Taciz ve tecavüz sayının üzerinde önemle durduğu konuların başında gelmektedir. “Güneş neler yaşadı?” başlıklı haberde yaşanan taciz, şiddet ve tecavüz olayı üzerinde durulmaktadır. Güneş'in yaşadıklarını oldukça eleştirel bir dille ele alan dergi, yaşananlara kadın bakış açısını yerleştirmiştir. Bu minvalde bu tür olayları yaşayan kadınların ruhsal ve fiziksel durumlarına ilişkin

görüş ve önerileri de dile getirmiştir. Örneğin, kadınların tecavüze uğramaları durumunda cinsel yolla bulaşan hastalıklar, gebelik, yara bere, fiziksel örseleme gibi sağlığa ilişkin kaygıların yaşanacağı ve bu konularda mutlaka tıbbi yardım istenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun dışında, şaşkınlık (ne olduğu ve ne yapmak gerektiği konusunda), utanç (horlanmışlık, aşağılanmışlık duygusu), korku (tecavüzcünün tekrar şiddet kullanacağı korkusu), öfke (genel olarak dünyaya karşı), çaresizlik ("hayatım denetimimden çıktı"), suçluluk ("yoksa benim suçum muydu?"), kirlenmişlik (tahribata uğramışlık duygusu), değersizlik (öz-saygı kaybı), yalnızlık (kendini "farklı" hissetme), güvensizlik (herkese karşı), korku (yeniden tecavüze uğrama korkusu) duygusal kaygılar yaşanabileceği ifade edilmiştir. Pazartesi dergisi, taciz ve tecavüz olaylarına maruz kalan kadınların Morçatı'dan destek ve bilgi alabileceklerini de önermiştir (Pazartesi Dergisi, Sayı 1, Nisan 1995).

Derginin 8. sayısında da erkek şiddetine yer verilerek çeşitli veriler paylaşılmıştır. Buna göre, kadınlara yönelik dayak, tecavüz, taciz, yaralama, öldürme gibi saldırıların yüzde 97.5'inin faili erkekler, kadınları dövenlerin yüzde 49.6'sı, kadınlara tecavüz edenlerin yüzde 42.1'i, kadınları yaralayanların yüzde 72.7'si, kadınları öldürenlerin yüzde 42.5'i, babaları, kocaları ya da sevgilileridir (Pazartesi Dergisi, Sayı 8, Kasım 1995). Özellikle evlilik sürecinde yaşanan şiddet olaylarına dikkatleri çeken dergi, evlilik kurumunun sorgulanması gerektiğini gündeme getirmiştir.

15 Haziran 1996 yılında yayınlanan 15. baskısında dergi kadın yoksulluğuna değinmiştir. Dergi kapağında "kadınlar yoksullaşıyor yoksulluk kadınlaşıyor" haberi ile feministlerin dünyanın pek çok yerinde yoksulluğun kadınlaşmasını tartıştıkları, buna yönelik politikalar üretmeye çalıştıkları ifade edilmiştir. Yapısal uyum politikalarını eleştiren dergi, esasında bu politikaların ekonominin dışı açılacağı, her ülkenin belli ve kısıtlı alanlarda uzmanlaşacağı ve dünya ticaretinin artmasının tüm ülkelerin yararına olacağı tezine dayandırıldığını ifade etmektedir. Ancak ortaya çıkan sonuçlar yoksulluğu derinleştirmekte, yoksul olan ülkeler daha da yoksullaşmakta, dışa bağımlılık artmakta, sosyal harcamalar kısıtlanmakta iken zengin ülkeler daha da zenginleşmektedir. Sonuç olarak yapısal uyum programlarının yol açtığı bu durum, kadınların da yoksullaşmasına sebep olmaktadır (Pazartesi Dergisi, Sayı 15, Haziran 1996).

Derginin Aralık 1996 yılında basılan 21. sayısında çocuk istismarı konusu ele alınmıştır. Çocukluklarında istismara uğrayan Gaye, Nursel ve Çiğdem adlarında üç kadının yaşadıklarına yer verilen dergide, çocuklukta yaşanan cinsel istismarın buna maruz kalan bireylerin hayatlarını derinden etkilediği ve buna yönelik ceza kanununda bir düzenlemenin olmadığı vurgulanmıştır. Cinsel istismara uğrayan kadınların dergiye anlattıklarından bir kesit aşağıdaki gibidir (Pazartesi Dergisi, Sayı 21, Aralık 1996):

Bir rüyam var; depo gibi bir yer var, orada bir çocuk var, çaresiz.
Ben odanın dışında onu görüyorum, o çocuk da benim. Ama ona ulaşım yardım edemiyorum. Ben çocukluğumu yokettim.

Çocukluğumu geri istiyorum. Bu dünya bana borçlu. Benim alacağım var bu dünyadan.

29 Ağustos 1997 tarihinde yayınlanan 29. sayısında dergide önceki sayılarda değinildiği gibi tekrar erkek şiddetine değinilmiştir. “Erkek şiddeti bize sokakları ve geceleri dar ediyor. Böyle bir şey başımıza gelmemiş olsa bövle bir saldırının tehdidi bütün hayatımızı sınırlıyor. En büyü hata erkek şiddeti karşısında çaresiz olduğumuzu düşünmek” şeklinde durumu ifade eden dergi, buna karşı Mor Çatı’da kendini savunma kurslarının başladığı haberi verilmiştir (Pazartesi Dergisi, Sayı 29, Ağustos 1997).

Dergi yayımlandığı dönemde Türkiye’de politik iklimi yansıtan haberleri gündeme getirmiştir. “Siyasal İslam'a karşı nasıl bir kadın politikası?” başlıklı yazıda, ÖDP’nin siyasal İslam konusunda düzenlediği tartışma toplantılarına değinilmiştir. Bu minvalde ortaya çıkan yeni kadın kimliğinin ikilik taşıdığı ifade edilmiştir. Yazıda, “Cumhuriyetin kadın kimliğinin tam karşısında yer alan ve ona bir tepki olarak ortaya çıkan İslami kadın kimliği de benzer bir ikiliği, hatta çelişkiyi taşır: Kurulan bu yeni İslami Kadın Kimliği, geleneksel kadın kimliğinden farklı olarak modernliğin bir ürünüdür, ama modernliğin bir eleştirisidir aynı zamanda” denilmiştir. Derginin modernizm ve siyasal İslam arasında kadın kimliği ve bedeninin araçsallaştırılmasına eleştirel bir tutum sergilediği görülmektedir.

3.2. 1998-2000 Döneminde Dergide Ele Alınan Konular

Bu bölümde derginin 1998-2000 yılları arasında yayınlanan 5 sayısına yer verilmiştir.

Derginin Nisan 1998 yılında yayınlanan 37. sayısında GAP Bölgesi'nde kurulan Çok Amaçlı Toplum Projeleri ele alınmıştır. “Çatom’lardan Kürt kadınlara kalkan/uzanan devletin eli, bölgedeki bütün ezme-ezilme ilişkilerinin kâh uzlaşarak, kâh çelişerek nasıl bir arada varolduklarını ve karmaşık sonuçlarını örnekliyor”. başlığını kullanan dergi, ÇATOM’ların genel faaliyetleri hakkında bilgi vermiştir. Buna göre kadınlar ÇATOM’larda okuma-yazma, genel sağlık, ana-çocuk sağlığı, hijyen, beslenme, ev ekonomisi, gelir elde etmeye yönelik beceri kazandırma vb. konularda faaliyet göstermektedirler (Pazartesi Dergisi, Sayı 37, Nisan 1998).

Dergi, “Kadın Kütüphanesi sekiz yaşında” başlıklı yazısında Kadın Kütüphanesi’nin verdiği hizmetler ele alınmıştır. Kadın Kütüphanesi’nin amacının "Kadınların geçmişini iyi tanımak, bu bilgileri bugünün araştırmacılarına derli toplu bir şekilde sunmak ve bugünün yazılı belgelerini gelecek nesiller için saklamak" olarak ifade edildiği yazıda, çeşitli kütüphanelere dağılmış durumda bulunan Osmanlı dönemine ait kadın dergilerinin fotokopilerin kütüphanede olduğu ifade edilmiştir. Gerçekten de kadın tarihinin yazılı tarihe dönüşmesine öncülük etmesi bakımından Kadın Kütüphanesi hayati önem taşımaktadır.

Dergi, Ekim 1998 yılında yayınlanan 43. sayısında türban yaşağına değinmiştir. Önceki sayılarda da ele aldığı bu konuyu derinleştiren dergi, “türban yaşağına hayır”

başlığı ile konuyu daha görünür kılmıştır. Türkiye’de 28 Şubat 1997 yılında Türkiye siyaset tarihine postmodern darbe olarak geçen darbe sonrasında yaşananlar, türbana yönelik müdahale ve yasakları gündeme getirmiştir. Sayıda, “28 Şubat MGK muhtırasının ardından, Refahiyol hükümetinin düşürülmesi ve yerine Anasol hükümetinin kurulmasıyla birlikte, son yıllarda ciddi bir kitlesel desteği arkasına almış olan siyasal İslam’ın gücünü kırmaya yönelik çeşitli müdahaleler art arda gelmeye başladı, imam hatipleri etkisizleştirmek üzere 8 yıllık eğitimin kabul edilmesi, seçimlerde birinci parti olan Refah Partisi’nin kapatılması ve bazı önderlerine siyaset yasağı getirilmesi bu sürecin en belirleyici olguları” ifadelerine yer verilmiştir (Pazartesi Dergisi, Sayı 43, Ekim 1998).

1999 yılının ilk sayısı olan 46. sayıda ekonomik kriz, savaş, Kürt sorunu, siyasal İslam’ın yükselişi, türban yasağı, çete, hükümet krizi ve toplumsal muhalefete yönelik baskı vb. konuların başta geldiği ifade edilmiştir. Kadına yönelik şiddet, taciz ve tecavüz olaylarının bu sayıda da yer verildiği dergide, akademide yaşanan taciz vakalarına yer verilmiştir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisinin hocası tarafından uğradığı taciz olayının aktarıldığı sayıda, akademideki tacizin yaygınlığına dikkat çekilmiştir. Tam da bu konuya yönelik Ankara Barosu, Kadınların İnsan Hakları Projesi çerçevesinde Kadın Danışma Merkezi kurulduğu haberine yer verilmiştir. Söz konusu Merkez’de avukat ve psikologlar tarafından şiddet, boşanma, işten atılma, taciz, tecavüz, aile içi şiddet vb. sorunlara yönelik olarak ücretsiz destek verileceği bildirilmiştir (Pazartesi Dergisi, Sayı 46, Ocak 1999).

Mayıs 1999 tarihinde yayımlanan 50. sayıda Türkiye’de gerçekleşen son seçimlere değinilmektedir. Özellikle MHP’nin oy artışına dikkat çeken dergi, MHP-DSP milliyetçiliğinin bundan sonra ağır basacağına vurgu yapmıştır. Milliyetçilik ve muhafazakârlık ekseninde kadınlara yönelik politikalarda DSP ve MHP’nin umut vaat eden bir bakış açılarının olmadığı ifade edilmiştir. Kadınların siyasi temsiline dair verilere yer verilen sayıda, 24 kadın milletvekilinin yeni parlamentoda yer alacağı belirtilmiştir. 1935 yılında gerçekleştirilen seçimler ile kıyaslama yapıldığında o dönem kadın milletvekili sayısı 18 iken kadın milletvekillerin erkeklere oranı % 4.6’ydı. Son seçimde ise kadın milletvekilinin erkeklere oranı % 4,36 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla her ne kadar son seçimlerde kadın vekil sayısı artmış olsa dahi kadınların siyasi temsili istenilen düzeyde gerçekleşmemiştir (Pazartesi Dergisi, Sayı 50, Mayıs 1999).

Kadınların hak arama mücadelelerinin önemli aracı haline gelen sivil toplum kuruluşlarında sayı ve çeşitlilik bu dönemde artış göstermiştir. Derginin bu sayısında Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği’ne yer verilmiştir. “Erkeklere de, başı açık kadınlara da açık dernek!” manşetini kullanan dergi, derneğin, dernek kurucularının ve üyelerinin türbanlı kadınlardan oluştuğunu ancak derneğin örtüsüz kadınlara da açık olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. “Renkli bir camia olacağız” ifadesini kullanan dernek, kadın olmalarından dolayı ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve bu ayrımcılığa karşı erkeklerle birlikte mücadele etmek istediklerini belirtmişlerdir.

Derginin Ağustos 2000 yılında yayınlanan 65. sayısında bir önceki yıl gerçekleşen depreme yer verilmiştir. Depremden sonra Kadın Dayanışma Vakfı tarafından çadırkentlerdeki tüm kadınların deneyimlerini paylaşabilecekleri, sorunlarını konuşup çözüm üretebilecekleri ortak mekânlar sağlamak amacıyla "kadın çadırları" kurulduğu ifade edilmiştir. Söz konusu kadın çadırlarında özellikle depremde eşlerini ve yakın akrabalarını kaybetmiş, sosyal güvence ve geçim kaynaklarından yoksun kalmış kadınların ve çocuklarının yaşamlarını sürdürebilmeleri, yeni bir hayata başlayabilmeleri, psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri, yasal haklarını öğrenip kullanabilmeleri, sağlık sorunlarını çözmeleri konularında çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir (Pazartesi Dergisi, Sayı 65, Ağustos 2000).

Derginin bu sayısında kadınların medyada temsil şekline yer verilmiştir. Kadın ve erkeklerin kıyaslamalı bir şekilde televizyon dizilerinde yer alma biçimlerine değinen dergi, erkeklerin ya çok yakışıklı, ya çok iyi yürekli ya da her iki özelliği de barındıran kişiler olarak karşımıza çıktığını ifade etmiştir. Kadınların temsil şekline yönelik olarak Ayşe Saktanber'in 1993 yılında kadınların ya "iyi eş/fedakâr anne" ya da "serbest/müsait kadın" olarak çizildiği saptamasının geçerliliğini korumakla birlikte son dönemlerde farklılık ve çeşitlenmelerin ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Özellikle İkinci Bahar veya Baba Evi gibi aile dizilerinde kadınların eskiden tam olarak "iyi eş/fedakâr anne" konumunda olduklarını, kadınların temel amaçlarının yuvalarını ayakta tutmak, çocuklarının mutluluğunu sağlamak, kocalarını sevmek ve herkese o "sıcak aile yuvası'nı sunmak olduğu vurgulanmıştır. Aile dizilerinde ortaya çıkan bir diğer kadın temsili biçimi "ikinci kuşak" kadınlar olarak adlandırılan ve daha ziyade fedakâr annelerin kızları olarak adlandırılan şeklidir. İsyankâr olmaları ile öne çıkan bu kadınlar çoğunlukla değişen "kadın beden modeli"ni yansıtmaktadırlar: Daha uzunca boylu, her halükârda zayıf ve daha güzeller. Yılan Hikâyesi adlı son dönem dizilerine bakıldığında ise yeni bir kadın tiplemesinin ortaya çıktığı görülmektedir: Saf, temiz yürekli, dobra "köylü kızı". Bu kadınlar yer yer ezik, bazen de gayet kişilikli, mert, hem sakar, hem gereğinde akıllı, şehre hemen uyum sağlayan ancak aslımı reddetmeyen ve köylü şivesini gururla taşıyan kadınlardır.

3.3. 2001-2005 Döneminde Dergide Ele Alınan Konular

Bu bölümde derginin 2001-2005 yılları arasında yayınlanan 5 sayısına yer verilmiştir.

Derginin Ocak 2001 yılında yayınlanan 70. sayısına bakıldığında "emeğin kadınlaşması ve küreselleşme" başlığı ile küreselleşme olgusuna yer verilmiştir. Küreselleşmenin ekonomik olarak "ülkeler arasında giderek artan yoğunlukta mal, hizmet ve sermaye dolaşımı anlamına" geldiği ifade edilmiştir. Küreselleşme sürecinin kadını etkilediği vurgusunun yapıldığı dergide, feminist iktisatçılar tarafından cinsiyet konusu göz önünde bulundurularak yapılan çalışmalarda küreselleşmenin kadınlar ve erkekler arasındaki mevcut eşitsizlikleri artırdığı ifade edilmiştir. Her ne kadar küreselleşmenin kadınlar için daha fazla istihdam ve eğitim olanaklarını yarattığı söylene de esasında bu imkânlar kadın ve erkekler arasında eşit dağıtılmamıştır. Emeğin kadınlaşması ise "kadınların küresel üretim süreci içinde daha fazla iş sahibi olmaları ve aynı zamanda kadın emeğine dayanan esnek bir üretim

yapısına geçilmesi sayesinde daha önce erkeklere ait olan sektörlerde erkek istihdamının azaltılması” olarak tanımlanmıştır. Bu durum ise kadınlar için gerçekte olumsuzluk teşkil etmektedir, çünkü üretimin emek-yoğun sektörlerden, teknoloji yoğun sektörlerle doğru kayması ile erkek çalışanlar daha fazla tercih edilmektedir (Pazartesi Dergisi, Sayı 70, Ocak 2001).

Mayıs 2001 tarihli 74. sayıda kültür-sanat haberlerine yer verilmiştir. Bunlardan birisi, İran'da yaşayan kadınların maruz kaldıkları toplumsal baskıları gözler önüne seren "Kadın Olduğum Gün" adlı film hakkındadır. Filmde birbirini izleyen üç öykü yer almakta ve her öykü kadın yaşamının çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerini anlatmaktadır. Bunun dışında, Ortaköy Piartworks Çağdaş Sanat Merkezi'nde "Anne ve Çocuk 1996-2001" adlı sergisi devam eden ressam Emel Akın ile yapılan röportaja yer verilmiştir. Kadın ressam olmanın zorluklarına yer verilen konuşmada, ressam Emel Akın, kendisine “erkek resmi yapıyorsunuz” denilmesinin ve bunun da iyi olarak lanse edilmesinin kendisini oldukça rahatsız ettiğini ifade etmiş ve bu durumun kendi sanat ve sanatçı çevresinde dahi yaşadığını vurgulamıştır (Pazartesi Dergisi, Sayı 74, Mayıs 2001).

Derginin Şubat 2002 tarihinde yayınlanan 82. sayısında töre cinayetlerine yer verilmiştir. “İsveç'te bir namus cinayeti” başlıklı yazıda, İsveç'te 26 yaşındaki kızın babası tarafından namus için öldürüldüğü ifade edilmiştir. Maraşlı olan Fadime Şahindal'ın öldürülmesinin ardından Dicle Kadın Kültür Merkezi'nden yapılan açıklamada, kadınların dünyanın her yerinde şiddete maruz kaldıkları, şiddetin ulusal ve kültürel sınır tanımadığını belirtilmiştir.

“Full feminist değiliz...” başlıklı yazıda, Türkiye'nin ilk kadın radyosu olma sıfatıyla sekiz aydır yayında olan Radyo Female'e yönelik izlenimlere yer verilmiştir. Radyoda sadece müzik programları yer almamaktadır. Müzik ile birlikte spor, tarihte kadınlar, alışveriş, moda, astroloji, cinsellik, sağlık ve başka bir takım konularda uzman görüşü alan programlar yer almaktadır. Radyo çalışanları ile gerçekleştirilen söyleşide, kadın radyosu kurmanın amacı şu şekilde açıklanmıştır: “Feminist değiliz kesinlikle. Farklı uçlara sahip değiliz. Bizim için önemli olan kadınlar radyoyu dinledikleri zaman kendilerine ait bir radyo kanalı olduğunu bilecekler. Bizim hedef kitle olarak belirlediğimiz kadınlar, çağdaş, kendine güvenen, kendi hayat sorumluluğunu bilen, eğitilmiş, kadın tipi” (Pazartesi Dergisi, Sayı 82, Şubat 2002).

“YETER ARTIK!” manşetinin yer aldığı 90. sayıda (Mayıs 2004) derginin önceki sayılarına benzer biçimde kadına yönelik taciz, tecavüz ve şiddet olayına yer verilmiştir. Habere göre “Nuran Halitoğulları on dört yaşında önce tecavüze uğramış, tecavüzçüsünden kaçıp devlete sığınmış, ama ailesine teslim edilince de babası tarafından öldürülmüştü”. Buna göre Nuran önce aile meclisinin aldığı kararla babası tarafından telle boğularak öldürülmüştü. Dergide ailenin yaşanan olayın namus cinayeti olmadığı, babanın cinnet geçirdiği şeklindeki beyanlarına yer verilmiştir. Namus cinayetleri karşısında Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) eksikliklerine yer verilen haberde, Kanun'da erkeklerin kadınları öldürdüğü maddenin nitelikli insan öldürme sayılmadığı ve ağırlaştırıcı sebep uygulanmadığı belirtilmiştir. Bir diğer husus,

babanın cinnet geçirdiği iddiasının cinayetten sorumlu olmayacağı sonucunu doğurabileceğidir (Pazartesi Dergisi, Sayı 90, Mayıs 2004).

Aynı sayıda aile içinde ve tarlada ücretsiz işçi konumunda olan kadınlara değinilmiştir. Kapitalist üretim sisteminin eleştirildiği dergide, bu sistemin varlığının ekonomik eşitsizlikler birlikte cinsiyete dayalı eşitsizliklere bağlı olduğu ifade edilmiş ve bu şekilde de kadın emeğinin ücretli emeğe dönüştürerek cinsiyete dayalı iş bölümünün yeniden düzenlendiği vurgulanmıştır. Konuya yönelik Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin 2003 yılı 4. Dönem Hane Halkı İşgücü Anketi sonuçları şu şekildedir: İşgücüne katılma oranı erkeklerde % 71,8'den % 69,5'e; kadınlarda bu oran % 29,2'den % 25,1'e düşmüştür. İstihdam edilenlerin % 27,2'sini kadınlar oluşturmaktadır. İstihdam edilen kadınların % 57,1'i tarım sektöründe çalışmakta ve bunların ise % 81'i ücretsiz aile işçileri konumundadırlar. Türkiye genelinde istihdam edilen kadınların yaklaşık yarısı (48,7'si) ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Türkiye'de cinsiyete göre eksik istihdam oranı incelendiğinde, bu oran erkeklerde % 5,9, kadınlarda % 2,5'dir.

106. sayı derginin yayımlanan son sayısıdır. Son sayının giriş kısmında derginin maddi sıkıntılar içinde olduğu ve desteğe ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Bu sayıda Avrupa Birliği (AB) konusu ele alınmış ve kadınların bu sürece etkisinin ne olacağı tartışılmıştır. Konuya ilişkin Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde ders veren Meryem Koray'ın görüşlerine yer verilmiştir. Koray, esasında AB'nin kadınları nasıl etkileyeceğinin değil de kadınların AB'yi nasıl etkileyeceğinin daha önemli olduğunu vurgulamıştır: "Kadınların bu sürece etkisi ne olacak meselesi benim için daha çok önem taşıyor? Bence kadınların bunu görmeleri önemli. Sürekli olarak bir beklenti, bekleme alışkanlığı, sürekli olarak pasif bir rol ve razı oluşu gösteren bir şey bu. Onlar henüz kendi aralarında, Avrupa'daki kadınlar da Türkiye'deki kadınlar da dünyayla ilgili, dünya nereye gidiyor, dünyada Avrupa'nın yeri, Türkiye'nin yeri nedir? Bizim bu yeri seçme konusundaki kendimize düşen rol nedir bunu sormaları gerekiyor her şeyden önce. Siz böyle bir soruyu sormadan önce, ancak size gösterilene razı oluyorsunuz, başka bir şansınız da kalmıyor. Bu gösterilen de ister istemez sermayeden yanaysanız sermaye tarafında emekten yanaysanız emeğin yanında alıyorsunuz. Bütün bunlardan uzaksanız liberalizm deyip geçiyorsunuz vs. Ama sonuçta hiçbir şeyi değiştiremiyorsunuz. Türkiye'de ve dünyada kadınların nasıl bir dünya istedikleri konusunda bir karar vermeleri gerekiyor". Ayşe Düzkan ise kaleme aldığı yazıda sanılanın aksine AB'de kadınların işsizlerin önemli bir çoğunluğunu oluşturduğunu ifade etmiştir (Pazartesi Dergisi, Sayı 106, Kasım 2005).

"Dört duvarın dışına çıkmak" başlıklı yazıda, İstanbul Ümraniye'de kurulan Başak Kadın Kooperatifi'ne yer verilmiştir. Dayanışma, sosyal ve kültürel çalışmalar yapmak, gelir elde etmek için bir araya gelen kadınlar ailelerinin bütçelerine de katkı sağlamaya çalışmaktadırlar. İki katlı olan kooperatifin üst katında kadınlar çocuklarına öğretmen eşliğinde ders çalışmakta, oyunlar oynamaktadırlar. Önceden Toplum Merkezi'nde bir arada olan kadınlar, burada anne çocuk eğitimi, kadının

insan hakları eğitimi, eğitici anne eğitimi, bilgisayar eğitimi, KEDEV'den ise liderlik eğitimi, kooperatifçilik, iletişim gibi eğitimlerini almışlardır.

4. TARTIŞMA

Derginin toplam 15 sayısı incelendiğinde başta kadına yönelik şiddet olmak üzere, taciz, tecavüz, namus cinayetler, kadın yoksulluğu, kadın dayanışması, kadınların siyasal hayattaki konumu vb. konulara neredeyse her sayısında değindiği görülmektedir. Söz konusu başlıklara yönelik olarak oldukça eleştirel bir bakış açısı sergileyen dergi, çözüm önerileri noktasında da farklı vizyona sahiptir. Kadın örgütlenmesi ve dayanışması noktasında diğer kurum ve sivil toplum örgütleri ile de koordinasyon halinde çalışan dergi, kadın hareketinin gerek ulusal gerekse uluslararası arenada görünür kılınmasına ivme kazandırmıştır.

İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada 15 sayıda derginin ele aldığı konular analiz edilmiştir. Kadına yönelik şiddet 15 sayının neredeyse tamamında yer bulmuştur. Dolayısıyla kadına yönelik şiddet, taciz ve tecavüz haberleri sayıların en çok tekrarlanan konuları arasında yer almıştır. Dergi, söz konusu konulara feminist eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmış, sorunların kökenine inilmesi ve görünmeyen ardındaki gerçeklerin de sorgulanması şeklinde bir yayın politikası izlemiştir.

Çalışmada derginin yayın dönemleri üç bölüme ayrılmıştır. 1995-1997 yılları arasında ele aldığı konular Türkiye gündemi ile paralel bir şekilde ele alınmıştır. Kadına yönelik şiddet konusu oldukça yoğun işlenmekle birlikte siyasal İslam ve türban derginin bu dönemde ele aldığı diğer konular arasındadır.

1998-2000 döneminde yayınlanan sayılara bakıldığında ise farklı kadın kimliklerini ön plana çıkaran bir yayıncılık politikasının güdüldüğü görülmektedir. Kürt ve Müslüman kadın kimlikleri ile farklı gelir gruplarında yer alan kadınları işleyen dergi, üçüncü dalga feminist hareketin farklılık söylemi ile örtüşür durumdadır.

Son olarak derginin 2001-2005 yılları arasında odaklandığı konulara bakıldığında Türkiye gündemine oturan Türkiye-AB ilişkileri ile feminist hareketin kurumsallaşmasına katkı sayılayan kurum, kuruluş, yayın ve sivil toplum kuruluşlarına yer verilmiştir.

Dergi, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar göz önünde bulundurulduğunda feminist yayın olma niteliğini taşımaktadır. Temel olarak kadınların bir araya gelerek kendi seslerinden kendilerini ifade etmelerine öncülük eden dergi, ana akım medyanın hareketi ve kadın sorunlarını temsil etme biçimine eleştirel bir yaklaşım ile hareket etmiştir. Kadınların siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda ikincilleştirilen konularının geleneksel ana akım medya ile daha da derinleştirildiği savını ön planda tutan dergi, dayanışma, örgütlenme ve bilinç temelinde hareket etmeyi temel ilkeler olarak hedef almışlardır. Dergi, 90'lı yıllar Türkiye'sinde politik nitelikli feminist yayın olma niteliğiyle de ön plandadır. Özellikle kadına yönelik

şiddet konusunu neredeyse her sayısında gündemde tutan dergi, yürürlükte olan yasalar veya sorumluluk konusunda da eleştiri getirmekten uzak durmamıştır.

SONUÇ

Türkiye feminist yayıncılık tarihi çok eskilere dayanmamakla birlikte son yıllarda sayı ve nitelik olarak farklı yayın organlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Kadının geleneksel olarak medyadaki temsilinin “iyi anne, iyi eş, ev hanımı” olarak içselleştirilmesine karşılık olarak feminist yayıncılık hem kadın temsilinin sorunlu yapısına dikkatleri çekmiş, hem de yayınlar aracılığıyla kadın örgütlenmesine ivme kazandırmıştır.

Türkiye’de kadın hareketinin 1980’lerden itibaren farklı bir döneme evrildiği görülmektedir. 1980 askeri darbesi ile duraklama süreci yaşanmış, 1990’lardan itibaren ise kurumsallaşma dönemine geçilmiştir. Bu kurumsallaşma, gerek akademide gerekse sokakta kendini göstermiştir. Kampanya, platform ve gösteriler eşliğinde kadın haklarını savunan çeşitli düşünce kuruluşları, sivil toplum örgütleri açılmaya başlamıştır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazanmaya başladığı döneme tekabül eden bu süreç, aynı zamanda kadın hareketine de dijitalleşme ile tanışma olanağı yaratmıştır.

Pazartesi dergisi, 1990’lı yıllarda Türkiye’de kadınları ele alan ve en uzun yayın dönemine sahip dergidir. Bu çalışmada, derginin 1995-2005 yılları arasında yayımlanan 106 sayıdan 15’i rastgele seçilerek ele alınmıştır. Derginin 1995-1997, 1998-2000, 2001-2005 yılları arasında incelenen 15 sayısında genel olarak kadına yönelik şiddet, taciz ve tecavüz, kadın yoksulluğu, kadın örgütlenmesi, kadının medyada temsil biçimleri, töre ve namus cinayetleri, kadının siyasal hayattaki konumu vb. konular ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Derginin ayırt edici özelliği, ele alınan her konuya eleştirel ve farklı bir bakış açısı getirmesidir. Görünenin ötesinde, görünmeyen de sebep ve sonuçlar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğine yönelik tutumu ile dergi, kadın hareketinin görünür kılınmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Dergi sadece kadın hareketinin ulusal boyutunu değil, aynı zamanda uluslararası boyunu da ele almış, iç ve dış etkenlerin kadın hareketini etkileme eğilimleri üzerinde durmuştur.

FEMINIST PUBLISHING IN 90'S TURKEY: A CONTENT ANALYSIS OF PAZARTESİ MAGAZINE AS A WITNESS

1. INTRODUCTION

Pazartesi magazine started to be published in the 90s, when the women's movement began to institutionalize in Turkey, and it went out of publication in 2005. The main purpose of the magazine was to bring together women who are representatives of different feminist movements and to ensure the spread of the women's liberation movement and feminism. The target audience was not all women, but urban working

women from various classes, segments, ages, and positions who were somehow able to go out on the streets (Atakul, 2002: 51).

Although the history of feminist alternative media in Turkey is a fairly new subject, the feminist publishing movement coincides with earlier periods. Especially with the representation of women in the media being found problematic by feminist researchers, the way of writing women's history has begun to be questioned. It is also obvious that the continued representation of women in the media as "good wife, good mother" deepens traditional gender roles. Therefore, the creation of alternative media that can reveal women and women's problems has become a necessity rather than a need.

In this study, the focus is on 15 issues that were published between 1995 and 2005 when Pazartesi magazine was in publication. In these issues, the way women and women's problems were handled, the journal's agenda, women's social and political position, and their perspective on matters such as developments in Turkey are examined. In the study in which the content analysis method was used, 15 issues of the magazine, which was published as 106 issues in total, were used as the primary source.

2. METHODS

In this study, content analysis was carried out on Pazartesi magazine, which was a women's magazine in Turkey in the 90s and was published between 1995 and 2005. In this method, a restriction was applied in case the sample was large in number. For this reason, 15 of the 106 issues of the magazine published between 1995 and 2005 were randomly selected and examined. In addition, a one-to-one periodization was made by considering the publication policy of the journal and Turkey's agenda. The issues handled in this manner are classified as the periods 1995-1997, 1998-2000, and 2001-2005.

3. RESULTS

When we look at the topics covered by the magazine in the period of 1995-1997, it is seen that violence against women, harassment, rape, child abuse, women's poverty, and political Islam are included.

When we look at the issues that the magazine dealt with in the 1998-2000 period, it is seen that ÇATOM activities are included. The Women's Library, which is an important tool for the institutionalization of the women's movement, is included in this issue. The headscarf ban, sexual harassment in the academy, the last elections, and the Women's Rights Association Against Discrimination were given place in the same issue.

Looking at the issues that the magazine dealt with in the 2001-2005 period, the relationship between women and labor, honor killings, culture and art, Radio Female,

the first women's radio, Başak Women's Cooperative and Turkey-EU relations, along with the problematic of women's influencing this process were mentioned.

4. DISCUSSION

When the total 15 issues of the magazine are examined, it is seen that violence against women, harassment, rape, honor killings, women's poverty, women's solidarity, women's position in political life, etc. were mentioned in almost every issue. The magazine, which exhibits a very critical point of view on the aforementioned topics, also has a different vision in terms of solution offers. Working in coordination with other institutions and non-governmental organizations at the point of women's organization and support, the journal accelerated the visibility of the women's movement both in the national and international arena.

In the study, in which the content analysis method was used, the topics covered by the 15 issues were analyzed. Violence against women took place in almost all of the 15 issues. Therefore, news of violence against women, harassment and rape were among the most repeated topics in the issues. The journal followed a publishing policy in such a way as to get to the root of the problems with a feminist critical point of view and to question the realities behind the invisible.

CONCLUSION

The women's movement is experiencing change and transformation within the framework of political, economic, social and cultural developments all over the world. Another tool that is as important as solidarity and organization in women's struggle for rights is written and visual broadcasting. The criticism of women's representation in mainstream media by feminist theorists and researchers has strengthened the idea of representation through alternative media.

Pazartesi magazine, which started to be published in Turkey in 1995, was a feminist publication in terms of reflecting the conditions and period of the women's movement. The magazine followed the developments both in the national and international arena regarding the issues it covers and questioned whether the women's movement has influenced and been affected by these developments. Emphasizing that women should be in an equal position with men, apart from their traditional roles as individuals, the magazine emphasized the incomplete and problematic representation of women in the media. Although the magazine acknowledges that the representation of women in both written and visual media is problematic, it seems far from its potential to be a feminist alternative media organ.

KAYNAKÇA

- Acuner, S. (2016). 90'lı Yıllar ve Resmi Düzeyde Kurumsallaşmanın Doğuş Aşamaları. A. Bora ve A. Günel (Der.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde, (s. 125-158). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Altıntaş, M. (2017). Haberlerde Cinsiyetçilik Ve Kadın Odaklı Habercilik: Ana Akım Medya İle Alternatif Medya Haberlerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atakul, S. (2002). Popüler Feminist Bir Yayın Deneyimi: Kadınlara Mahsus Gazete Pazartesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atton, C. (2002). *Alternative Media*, London: SAGE Publications Ltd.
- Avcil, C. (2021). Feminist Hareketin Yeni Stratejisi: "Dijital Feminizm". Ş. Karabulut (Ed.), *Siyaset Biliminde Geçmişten Günümüze Yaşanan Gelişmeler* içinde, (185-202). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aydoğan, F. ve Kırık, A. M. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 58-69.
- Bora, A. (2016). Bir Yapabilirlik Olarak Ka-der. A. Bora ve A. Günel (Der.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde, (s. 109-124). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çaha, Ö. (2017). *Sivil Kadın*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Çakır, S. (2023). Türkiye'de Feminist İsyân. *Toplumsal Tarih*, Tarih Vakfı, 8-13.
- Dalaman, Z. B. (2021). Osmanlı Toplumunu Son Döneminde Kadın Dergileri ve Feminist Uyanış. Z. Banu Dalaman (Ed.), *Küreselleşen Dünyada Kadın ve Siyaset II* içinde, (s. 11-22). United Kingdom: Transnational Press London.
- Dalaman, Z. B. (2022). *Kadın Hareketi ve Feminist Alternatif Medya*, İstanbul: İstanbul Topkapı Üniversitesi Yayınları.
- Demirci, S. ve Köseli, M. (2017). İkincil Veri ve İçerik Analizi. K. Böke (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde, (s. 321-362). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Demirtaş, M. ve Aktekin, G. (2020). Feminist Alternatif Medya ve Türkiye'deki Örnekleri Üzerine Bir İnceleme. Suat Gezgin ve Hasan Çiftçi (Ed.), *İletişimde Seçme Konular 1* içinde, (s. 231-276). Ankara: İksad Publications.
- Feminist Alternatif Medya (2023). <https://feministbellek.org/feminist-alternatif-medya/>, erişim tarihi: 03.05.2023.
- Feminist Yayıncılık. (2023). Erişim tarihi: 03.05.2023, <https://feministbellek.org/feminist-yayincilik/>,
- Fuchs, C. (2010). Alternative Media as Critical Media. *European Journal of Social Theory*, 173-192.
- Güzelcan Şenol, S. (2010). Türkiye'de 1980 Sonrası Kadın Hareketi ve Feminist Yayıncılığın Oluşum Süreci: Pazartesi Dergisi Deneyimi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Işık, S. N. (2016). 1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler. A. Bora ve A. Günal (Der.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde, (s. 41-72). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İlhan, V. (2014). Feminist Alternatif Medya'nın İşleyişi Üzerine. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2-10.
- İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (2015). Sokak ve Dijital Aktivizm: Eylemin Sokaktan Siber Uzaya Taşınması ya da Vice Versa. Y. İnceoğlu ve S. Çoban (Der.), *İnternet ve Sokak* içinde, (s. 19-72). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı (82023). <http://kadineserleri.org/hakkimizda/>, erişim tarihi: 29.05.2023.
- KAMER (2023). Hakkımızda, erişim tarihi: 29.05.2023, https://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=270.
- Kardam, F. ve Ecevit, Y. (2016). 1990'ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan Süpürge. A. Bora ve A. Günal (Der.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde, (s. 87-108). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koçak, C. (2021). *TV8'in Gerçeksi Gösterileri. Rekabet, Eğlence, Dedikodu*, Konya: LiteraTürk.
- Koçali, F. (2016). Kadınlara Mahsus Gazete Pazartesi. A. Bora ve A. Günal (Der.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde, (s. 73-85). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2016). Kadınlara İlişkin Projeler. A. Bora ve A. Günal (Der.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde, (s.159-181). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Morçatı (2023). Biz Kimiz?, erişim tarihi: 23.05.2023, <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/biz-kimiz/>
- Gibbs, P. L. ve Hamilton, J. (2001). Alternative Media in Media History. *Media History*, 117-118.
- Pazartesi Dergisi*, 1995
- Pazartesi Dergisi*, Nisan 1995
- Pazartesi Dergisi*, Kasım 1995
- Pazartesi Dergisi*, Haziran 1996
- Pazartesi Dergisi*, Aralık 1996
- Pazartesi Dergisi*, Ağustos 1997
- Pazartesi Dergisi*, Nisan 1998
- Pazartesi Dergisi*, Ekim 1998
- Pazartesi Dergisi*, Ocak 1999
- Pazartesi Dergisi*, Mayıs 1999
- Pazartesi Dergisi*, Ağustos 2000
- Pazartesi Dergisi*, Ocak 2001
- Pazartesi Dergisi*, Mayıs 2001
- Pazartesi Dergisi*, Şubat 2002
- Pazartesi Dergisi*, Mayıs 2004
- Pazartesi Dergisi*, Kasım 2005
- Saktanber, A. (2015). Türkiye'de Medyada Kadın: Serbest, Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakâr Anne. Ş. Tekeli (Yay Haz.), *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde, (s. 187-206). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Sallan Gül, S. ve Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 181-198.
- Timisi, N. (1997). *Medyada Cinsiyetçilik*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Timisi, N. ve Ağduk Gevrek, M. (2016). 1980'ler Türkiye'si'nde Feminist Hareket: Ankara Çevresi. A. Bora ve A. Günal (Der.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* içinde, (s. 13-39). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KATKI ORANI / CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA / EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR / CONTRIBUTORS
Fikir veya Kavram / <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak / <i>Form the research hypothesis or idea</i>	Ceren AVCİL
Tasarım / <i>Design</i>	Yöntemi, ölçeği ve deseni tasarlamak / <i>Designing method, scale and pattern</i>	Ceren AVCİL
Veri Toplama ve İşleme / <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlenmek ve raporlamak / <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	Ceren AVCİL
Tartışma ve Yorum / <i>Discussion and Interpretation</i>	Bulguların değerlendirilmesinde ve sonuçlandırılmasında sorumluluk almak / <i>Taking responsibility in evaluating and finalizing the findings</i>	Ceren AVCİL
Literatür Taraması / <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak / <i>Review the literature required for the study</i>	Ceren AVCİL